

Lavaliste esinemiste ohutuse tagamine esituspaikades.

Juhend

Koostaja Jaan Mikkel

1. Üldist

1.1. Etendusasutusega töösuhtes olevatel isikutel tuleb tagada enese ja kaastöötajate ohutus kõigis etenduse- ja proovipaikades olenemata nende asukohast (teatrilava, vaatesaal, kui seal toimub etendamine, külalis- ja vabaõhuetenduste toimumispaidad, muud esituspaigad, proovisaalid), samuti laadimis- ja veotöödel või muudel esitusega seotud abitöödel.

1.2. Ohuallikateks esituspaikades võivad olla:

- 1) lavamehhanismid (tõmmikud, lennuseadmed, pöördlavad, tõstukid, vajukid, lavavankrid) ja nende liikumine samaaegselt laval töötavate tehniliste töötajate ja artistidega;
- 2) elektriseadmed, prožektorid;
- 3) lavastuse režiist tulenevad keerukad liikumised ja lavaefektid, milles osalevad inimesed;
- 4) töötajate tervisele mõjuda võivad välistegurid – heli- ja valgusefektid, kahjulikud ained esituspaiga õhus (suitsu või udu imiteerimine) jne.

1.3. Etendusasutuste esituspaikades tuleb järgida Eesti Vabariigis kehtivaid asjakohaseid töötervishoiu- ja tööohutuslaseid õigusakte, eelkõige töövahendite ja ühis- või isikukaitsevahendite kasutamisel, ning käesolevas juhendis esitatud juhiseid ohutuse tagamiseks esituspaikades.

1.4. Töötaja ei tohi alustada tööd, kui tema tervislik seisund ei võimalda tööülesandeid täita, seades ohtu enda ja kaastöötajate ohutuse.

2. Etendust või proovi teenindava töötaja ülesanded

2.1. Enne tööle asumist peab töötaja rõivastuma sobivatesse töö rõivastesse ja kandma vastavaid jalatseid. Rõivad peavad võimaldama vajalike tööoperatsioonide takistusteta tegemist ega tohi haakuda lavaesemetega. Artistide kostüümide kavandamisel tuleb jälgida, et need peavad võimaldama ohutut ja vaba liikumist, vältima komistamise ohtu.

2.2. Vastavalt tööoperatsiooni iseloomule tuleb kasutada kaitsekiivreid, erijalanõusid (nt lavatöölistel tugevdatud ninaosaga jalanõusid), kaitsekindaid jm. Väli tingimustes viibides tuleb kanda ilmastikule vastavat riietust.

2.3. Töötaja peab olema varustatud vajalike töökorras töövahenditega. Töövahendid, nt akutrell, lavaauru seadmed, käsiraadiojaamad, valgus- ja heliaparatuur peavad vastama kasutusjuhendis toodud nõuetele.

2.4. Dekoratsioonide montaažil tuleb rangelt kinni pidada lavastuse jaoks koostatud lavakujunduse, valgus- ja heliaparatuuri paigutus- ja kinnituskavadest. Dekoratsioonide, mööbli, rekvisiidi, valgusaparatuuri ümberpaigutused ja vahetused võivad etenduse või proovi ajal toimuda ainult etenduse juhi korralduste kohaselt.

2.5. Lavaluugi või vajukite kasutamise korral proovis või etenduses tuleb nende piirjooned selgelt tähistada nt kleeplindiga ohutusribaga, pimedal laval helenduva ribaga. Lavalolijaid tuleb luugi või vajuki avanemisest iga kord suusõnaliselt või valgussignaaliga hoiatada.

2.6. Dekoratsioonid ja muud esemed pöördlaval, lavavankritel või muudel lavakujunduse liikuvatel osadel ei tohi ulatuda üle liikuvate pindade piirjoonte ja peavad olema tugevalt kinnitatud ning liikumisel mitte haakuma laval olevate esemete või konstruktsioonidega.

2.7. Dekoratsioonide ja lavakarbi seinte või muude lavakonstruktsioonide vahel peab olema kõikjal ja alati vähemalt 1 m laiune vaba läbipääs.

2.8. Töötamisel käsitõmmikute ja vasturaskustega laval tuleb järgida nende kohta käivaid ohutusnõudeid:

- 1) keelatud on kasutada vasturaskustega tasakaalustamata tõmmikuid;
- 2) tõmmiku köied tuleb iga kasutamiskorra järel hoolikalt lukustada vastava klambriga;
- 3) dekoratsioonide kinnitusvahendid tõmmiku kanduri (stange) külge peavad olema enne kasutamiskorda kontrollitud ja vastama nõuetele.

2.9. Tõsta ja langetada ei tohi kõikuvaid või lavaesemete külge takerduda võivaid dekoratsioone.

2.10. Mehaaniliselt ja elektrooniliselt juhitud tõmmikusüsteemidega töötamine ilma vastava väljaõppeta ja loata ei ole lubatud. Väljaõpet võib läbi viia seadmeid tarninud firma esindaja või sellekohase väljaõppe läbinud töötaja. Loa seadmetega töötamiseks annab pärast väljaõpet etendusasutuse direktor või tehniline direktor.

2.11. Töörõdude ja ülekäigusildade põrand peab olema puhas, seal ei tohi hoida alla kukkuda võivaid esemeid ega materjale.

2.12. Liikumisel töörõdul ja nõõri lael ei tohi töötaja kaasas kanda alla kukkuda võivaid esemeid. Vajalikud esemed tuleb ohutult kinnitada riietuse või vöö külge või paigutada enda külge kinnitatud suletavasse kandekorvi või kotti.

2.13. Töötajal on keelatud kallutada üle töörõdude käsipuude. Töötamisel töörõdul käsipuudest kõrgemal ja lava kohal või lavadekoratsioonidel asuval kõrgemal töökohal tuleb kasutada lava- või dekoratsioonide põhikonstruktsiooni külge kinnitatud ohutusvööd. Töörõdude käsipuud peavad olema piisava kõrguse ja tugevusega.

2.14. Töörõdude ja ülekäigusildade külge ei tohi kinnitada dekoratsioone.

2.15. Juhul kui lavaehitisel kõrgusega üle 1 m liiguvad inimesed, peavad seal olema allakukkumist vältivad käsipuud või muud kaitsepiirded kõrgusega vähemalt 80 cm. Kui sisulistest või lavastuslikest põhjustest tulenevalt ei saa lavaehitises käsipuud kasutada, peab see olema etenduse osalistega kokku lepitud ja stseen lavaproovides hoolikalt läbi harjutatud. Samal ajal tuleb kasutada ohutuse tagamiseks teisi vahendeid (pehmed madratsid võimalikus kukkumiskohas, serva selgelt nähtav märgistus või muu sobiv hoiatus).

2.16. Juhul kui lavaehitisel kõrgusega üle 2,5 m toimub tegevus ja põrandal võib olla lahtisi esemeid (rekvisiidid, mööbel, tööriistad), peavad konstruktsiooni servas olema kaitsepiirded, mille kõrgus peab olema piisav ehitisel olevate lahtiste esemete allakukkumise takistamiseks.

2.17. Mittestatsionaarsed valgus-, projektsiooni- ja heliseadmed, mida riputatakse lava kohale, peavad olema varustatud kahe teineteisest sõltumatu kinnitusvahendiga. Selleks ei tohi kasutada looduslikest või sünteetilisest materjalidest kinnitusvahendeid, mis kuumenedes või süttides ei pruugi tagada kinnituse säilimist.

2.18. Lavaehituse, ümberehituste ja lavakujunduse mahavõtmise ajal on keelatud vajaduseta viibimine lavapiirkonnas, liikuvate esemete läheduses ja muudes tööga seotud ohupiirkondades. Nimetatud töid läbiviival töötajal on õigus ja kohustus nõuda kõrvaliste isikute lahkumist tööpiirkonnast.

2.19. Dekoratsioonide ja muude esemete või materjalide ladustamisel tuleb jälgida, et esemed oleksid paigutatud stabiilselt, ilma ümberkukkumise ohuta ning et nende ümber oleks jäetud piisavad vabad läbipääsu- ja juurdepääsuteed. Võimalikud väljaulatuvad osad ei tohi ohustada liikujaid, seda eriti vähese valgustatuse korral.

2.20. Koormate pakkimisel tuleb jälgida, et ei tekiks esemete ümberkukkumise või koormast kukkumise ohtu. Inimeste sõitmine koos koormaga sõiduki veokastis või furgoonis on keelatud.

2.21. Töötajatel on keelatud remontida või teha muid töid elektrivõrgu ja seadmetega, kui see ei kuulu nende tööülesannete hulka. Mittestatsionaarseid elektrilisi muusika-riistu, rekvisiite ja valgusteid, mis osatäitja kätte võtab, võib kasutada ainult siis, kui need on enne iga etendust või proovi igakülgsest kontrollitud ja vajadusel katsetatud. Kontrolli ja katsetuse viib läbi sellekohase väljaõppe saanud töötaja, kes vastava seadme kasutamiseks ette valmistab ja selle artistile kätte toimetab.

2.22. Töö lõppedes tuleb lavapõrandalt ja läbikäikudest eemaldada kõik liikumisteedele jäänud esemed ning puhastada põrand komistamist põhjustada võivast prahist.

3. Nõuded lavaseadmete kontrollile

3.1. Lavaseadmete kontrollimise eest vastutavad antud proovi või etenduse teenindust juhtiv lavameister, valgustaja ja helitehnik. Tööd võib teha ainult korras seadmetega.

3.2. Proovis või etendusel kasutatavaid lavaseadmeid (tõstukid, vajukid, lavavankrid, tõmmikud, pöördlava, lennuseadmed, elektri- ja heliaparatuur jne) tuleb kontrollida ka

liikuvast olukorras. Kontrollida tuleb ka kõiki kasutusse tulevaid kinnitusvahendeid (karabiinid, haagid, seeklid, trossid, köied). Kontrolli viib läbi konkreetset kinnitusvahendit kasutav töötaja.

3.3. Lavaseadmete montaaži ajal kontrollitakse kõigi monteeritavate dekoratsiooni-detailide (trepid, käsipuud, poodiumid, kaldpinnad, karniisid, ülekäigud, seinad, sambad jne) ja terviku omavaheliste kinnituste tugevust ja stabiilsust, samuti kinnitusi lavapõrandasse ja tõmmiku kanduritesse (stangedesse).

4. Nõuded lavale ja tehnikale

4.1. Lavapõrand peab olema tasane, mittelibe, pinnuvaba ja pragudeta. Tehnilised praod pöördlava ja statsionaarse lavapõranda vahel, lavaluukide, tõstukite ja vajukite ümber, eripraad mõne lavastuse või efekti jaoks jne laiusega üle 20 mm tuleb katta, kui vastavad lavaseadmed ei ole aktiivses kasutuses. Lava põrandakatted peavad olema libisemiskindlad, kaldpinnad liikumiseks ohutud. Suurema kallaku korral tuleb kasutada spetsiaalseid katematerjale või muid libisemist takistavaid vahendeid.

4.2. Lavaruumis ja selle kõrvalruumides peab olema tagatud pimedas orienteerumine spetsiaalsete valgustite, lambikeste, helkivate tähistuste vms abil.

4.3. Vasturaskustega tõmmikute korral peab vasturaskuste ladustamisel töördudel olema välditud nende allakukkumine piirete, kaitsevõrkude vms abil.

4.4. Kandevahendid (lavamehhanismidega jäigalt seotud osad koormuste kandmiseks) ja kinnitusvahendid (siduvad osad, nt karabiinhaagid, ketilukud, seeklid, trossid, rihmad) peavad olema nõuetele vastavalt valmistatud ja piisava tugevusvaruga.

4.5. Lava kohal kasutatavad kandevahendid võivad olla koormatud kõige enam ühe kümnendikuga (1/10) arvestuslikust kandevõimest, kinnitusvahendid kõige enam ühe kaheteistkümnendikuga (1/12) arvestuslikust kandevõimest.

4.6. Trossiühendusi trossiklemmidega ei tohi kasutada, trossid tuleb pleissida nt öösides moodustamiseks. Metalltrosside öösid on lubatud ainult siis, kui öösis on kouss. Trossides ei tohi olla sõlmi ega murdekohti või katkenud kiude. Keelatud on kasutada kaetud trosse.

4.7. Lennuseadmete liikumisteed peavad olema nõõrilae põhikonstruktsioonide külge jäigalt kinnitatud. Lennuseadmetes ei tohi kasutada elektriajameid.

4.8. Lubatud liikuvate lavatehniliste seadmete maksimaalkiirused on:

ilma inimesteta 1,2 m/s

inimestega üldjuhul 1,0 m/s, vajukitel 0,7 m/s, liikuvale osale peale ja mahaminekul 0,3 m/s.

4.9. Vajukile ei tohi peale ega sealt maha astuda vajuki liikumise ajal.

4.10. Lavapõranda liikuvate osade (tõstukid, vajukid, pöördlavad, lavavankrid) kõrguste vahe liikumatu lavapõrandaga ei või olla üle 20 cm, kui inimesed neile peale

või maha astuvad. Suurema kõrguste vahe korral tuleb paigaldada trepid või käigurambid.

4.11. Orkestriruumi põranda liikumise ajal on põrandaaluses ruumis viibimine keelatud.

5. Tuleohutus

5.1. Tulekaitse eesriide (raudeesriide) liikumisteel ja tema kokkupuutekohal lavapõrandaga ei tohi olla dekoratsioone, lavamööblit ega muid esemeid. Tulekaitse eesriiet võib alla lasta ainult selleks volitatud isik (nt etendusosakonna turvatöötaja). Enne allalaskmist tuleb kontrollida, et eesriide liikumisteel ei oleks mingeid esemeid, elektrijuhtmeid jms. Lavalolijaid tuleb hoiatada tulekaitse eesriide allalaskmisest. Tulekaitse eesriide allalaskmisel peab sisse lülituma automaatne heli- ja valgussignaali.

5.2. Valgusaparatuur, projektsiooniseadmed ja muud soojust eraldavad aparaadid peavad olema selliselt ehitatud ja lavale paigutatud, et nende läheduses paiknevad süttida võivad esemed aparaatidest kiirgava soojuse toimele ei süü.

5.3. Lahtise tule kasutamine, kaasa arvatud suitsetamine ja küünalde kasutamine, on lavapiirkonnas keelatud. Lavaehitised ja dekoratsioonid peavad olema töödeldud raskesti süttivaks. Kui laval tule kasutamine on lavastuslikel eesmärkidel vältimatu, võib seda teha ainult etendusosakonna juhataja kirjalikul loal lavastusbrigaadi kirjaliku taotluse ja põhjenduste alusel ja vajalike tuleohutusabinõude tarvitusele võtmisel, nt automaatse vesitulekustutussüsteemi kasutamise. Kui elavat tuld kasutatakse laval ulatuslikumalt, tuleb see eelnevalt kooskõlastada Päästeametiga.

6. Muud lavalised tegevused

6.1. Laval kasutatav tavaline klaas ja sellest valmistatud suuremad esemed (aknaklaasid, pudelid, klaasanumad jne) tuleb kildude kaitseks katta (üle kleepida) kilega või õhukese tekstiiliga.

6.2. Võitlusstseenides ei tohi kasutada teravate servade, terade või teravikega külmrelvi.

6.3. Kui laval kasutatakse ehtsaid tulirelvi, peavad nad olema muudetud ohutuks.

6.4. Laskude imiteerimine ei tohi kahjustada lavatöötajate ega laval olijate kuulmist. Müratipphelirõhk laskude või pürotehniliste efektide korral (impulssheli korral) ei tohi ületada 137 dB(C). Kui töötaja müraga kokkupuute tase ületab 80 dB(A) või tipphelirõhk 135 dB(C), tuleb kasutada müra mõju vähendavaid kaitsevahendeid.

6.5. Loomi võib laval kasutada ainult isiku juuresolekul, keda loom usaldab. Loom peab eelnevalt osalema kõigis lavastuse peaproovides, kus kasutatakse selle lavastuse heli- ja valgusefekte.

6.6. Pürotehnilisi vahendeid võivad kasutada ainult sellekohase väljaõppe saanud ja litsentsitud töötajad. Pürotehniliste efektide teostamisel tuleb pöörata erilist tähelepanu laval viibijate kuulmis- ja nägemisohutuse tagamisele.

6.7. Ohtlike lavaliste etteastete korral tuleb esinejaid täiendavalt juhendada iga etteaste

eel. Ohtlikeks etteasteteks on näiteks lennud lennuseadmetega, võitlusstseenid külmal-
relvadega, ohtlikud liikumised ja hüpped liikuvatel lavapindadel jne.

6.8. Kunstilised nõudmised dekoratsioonide või lavastuse suhtes tuleb jätta realiseerimata, kui asjatundjad või etendusasutuse tehnilised juhid leiavad, et selliste nõudmiste rakendamine ohustab näitlejate või teenindavate töötajate elu ja tervist.

7. Katsetused

7.1. Ohutustehnilisi (nt tulekaitse eesriie ja selle signalisatsioon, suitsuluugid) ja mehaanilisi seadmeid tuleb asjatundjate poolt katsetada enne esimest kasutamist ja edaspidi perioodiliselt vastavalt kehtestatud nõuetele. Asjatundjaiks loetakse inimesi, kellel oma erialase ettevalmistuse ja töökogemuste põhjal on piisavaid teadmisi ohutustehnilistes küsimustes ja masinaehituses ja kes on kursis kõigi nende seadmetele kehtivate eeskirjade ja ettekirjutustega.

7.2. Lennuseadmeid tuleb katsetada asjatundja poolt iga kasutamise eel. Katsetamine sisaldab välist vaatlust ja koormusproovi liikumises.

7.3. Kõikide katsetuste tulemuste kohta koostab katsetuse läbiviija protokoll, mida säilitatakse kuni järgmise katsetuseni. Katsetuste protokollidega on õigus tutvuda riikliku järelevalve teostajal.